

ABANS DE LES ELECCIONS

FRAGMENTS D'UN DIARI DE 2004

Wallace Shawn és un autor amb una profunda inquietud política i moral. Tot el que les seves peces teatrals tenen d'ambigües i d'incòmodes, ho té d'inequívoca la seva posició com a intel·lectual, en un país, els Estats Units, on la intel·lectualitat està fortament desprestigiada. Mentre al Lliure s'iniciaven els assaigs de "Marie i Bruce", Shawn creava una revista pel seu compte per publicar aquestes pàgines del seu diari, que cap publicació nord-americana les volia acceptar. Unes pàgines que enllacen directament amb textos recents de Shawn com "La febre" o "L'oficiant del dol".

WALLACE SHAWN

principis de setembre

És tràgic quan moren civils en una guerra. Però és realment menys tràgic que morin soldats? Per què la gent enumera les morts dels civils iraquians i afganesos – però deixa fora del recompte els soldats iraquians i afganesos? Els soldats d'aquests exèrcits lamentables mereixien morir? Pel fet de ser soldats? No eren altra cosa que homes joves – alguns devien ser reclutats en contra de la seva voluntat, altres devien decidir córrer el risc i allistar-se (potser per la seva situació desesperada, potser per la seva ignorància, potser perquè s'estimaven el seu país). Sisplau no em digueu que mereixien ser massacrats i ni tan sols comptats.

Qui mereix morir? La mort de qui no ha de ser vetllada? Molts contestarien: els culpables mereixen morir i la seva mort no ha de ser vetllada.

Un granger es desperta al matí i diu: "Avui espero poder plantar les llavors, abans que comenci a ploure." Un artista es desperta al matí i diu: "Avui espero pintar alguna cosa que valgui la pena". Però els que controlen arsenals d'armes es desperten d'una manera ben diferent. Bush es desperta al matí, es mira al mirall i diu: "Avui mataré gent". Bin Laden s'aixeca i diu: "Avui mataré gent". Creuen que són déus, exercint amb justícia el seu poder sobre la vida i la mort. Creuen que la gent que mataran han comès crims que els fan culpables i que per això mereixen morir.

Per a Bush, un afganès que hagi lluitat pels talibans és culpable d'un crim, perquè ha ajudat i recolzat el govern del seu país, que va ajudar un home que va matar nord-americans. Per a Bin Laden, una secretària del World Trade Center és culpable d'un crim, perquè treballava per a una empresa que era un dels pilars de l'estructura mundial que mata àrabs.

Evidentment, hi ha casos concrets en què fins i tot als assassins més endurits els sembla absurd afirmar que aquells que han triat com a víctimes són culpables d'un crim i mereixen la mort. Això és especialment així quan les víctimes són criatures. En aquests casos – la presa de nens i nenes ostatsges per part dels rebels txetxens, l'ús de Clinton de sancions que eren mortals per als nens i nenes a l'Irak – l'argument és senzillament que la necessitat imperiosa d'aconseguir l'objectiu marcat (l'alliberament respecte l'opressió russa, la repressió

hostil aplicada al règim de Saddam Hussein) fa que l'assassinat dels innocents sigui justificat.

Molta hipocresia entra en joc en les discussions sobre l'assassinat.

Jo mateix vaig trobar que la Revolució Sandinista era una cosa fantàstica, tot i que estava guiada per persones que estaven disposades a matar per aconseguir els seus objectius. Vaig celebrar la fi de l'apartheid, malgrat que no s'hauria acabat sense les activitats de l'CNA, que estava disposat a matar per acabar amb l'apartheid. Quan vius en un lloc on l'opressió està assassinant els teus conciutadans dia rere dia, on la gent té fred i no té mantes ni refugi, on la gent passa gana, on la gent es mor de fam, on les vides de les persones són aniquilades per l'status quo, pot ser que sentis una necessitat desesperada d'emprendre una acció immediata, i la imaginació humana només excepcionalment és capaç d'entreveure i de comprometre's amb una actitud gandhiana respecte la confrontació necessària amb els poders dominants. De manera que, de vegades, sembla que existeixi una alternativa simple entre la mort humana causada diàriament pel sistema existent i l'ús de la força per provocar un canvi. I carregar contra tots aquells que han lluitat pel canvi sense excloure els mètodes violents podria significar condemnar la major part de la gent del planeta a un ofec inevitable. Potser sí que sempre hi ha un tercer camí, no violent, però és el més difícil de veure. És cert, si

jo hi estic ficat, he d'esforçar-me per trobar-lo, però no sóc capaç de condemnar Mandela i qualsevol altre que hagi lluitat per la justícia segons uns principis, encara que no hagin pogut assolir l'ideal no-violent.

Tanmateix, no deixo de tenir la sensació que és bàsicament terrorífic, per a un individu, decidir per si mateix, "Sí, la meua causa és justa, i per això m'atribueixo el poder sobre la vida i la mort, m'atribueixo el dret de matar, m'atribueixo el dret de matar els culpables, m'atribueixo el dret de matar els innocents".

Els més hipòcrites respecte el tema de l'assassinat són els assassins gegants. I les conseqüències d'això, en aquest moment, són terriblement espantoses. Bush ha dit a la Convenció Republicana: "Mai no em faré enrere en la meua defensa d'Amèrica – costi el que costi". I l'aspecte més perillós d'aquesta expressió infinitament perillosa, "guerra contra el terror", és la reducció de l'enemic a una abstracció no-humana, com si Osama Bin Laden i tots els musulmans que s'oposen violentament a les accions dels Estats Units fossin tan profundament immorals i aliens que no poguessin ni tan sols ser confrontats com a éssers humans, sinó que només poguessin ser vistos com un eixam de criatures que han de ser exterminades –criatures que ni tan sols imaginem que entenguin el llenguatge humà, criatures amb les quals cap mena d'intercanvi o de comunicació no és ni remotament possible.

Dir que aquesta actitud és hipòcrita és senzillament dir: Sí, realment és molt difícil de creure que hi hagi éssers humans tan inhumans com per fer estavellar avions contra el World Trade Center, però també resulta difícil de creure que qualsevol ésser humà hagi pogut massacrar zulús indefensos, famílies senceres, com van fer els britànics durant l'època de l'imperi, o violar i assassinar poblacions ocupades, com van fer els japonesos durant la Segona Guerra Mundial, o deixar caure explosius i napalm sistemàticament, sense fer-se mai enrere, des d'uns avions brillants, any rere any, poble camperol rere poble camperol, com van fer els nord-americans durant la guerra del Vietnam. Resulta que els nord-americans van destruir la ciutat d'Hiroshima amb una bomba atòmica, o sigui que els nord-americans deuen viure en un món de fantasia si ara fan veure que els horroritza la maldat de Bin Laden. Bin Laden i els seus seguidors tenen un punt de vista pel qual estan disposats a matar – en altres paraules, són com els altres, són com nosaltres. Com Paul Wolfowitz, com Pat Robertson, com Ariel Sharon, com George Bush, Bin Laden pensa moltes coses que *no* són gens raonables. És boig, Bin Laden? Potser sí, la veritat és que no ho sé. Tota la gent que l'admiren, en tot el món àrab, són bojos? Estic segur que no. I això, de fet, és molt important, perquè si no són bojos, podrien arribar-ho a entendre, si nosaltres mostréssim algun respecte per les seves vides i per les seves preocupacions. Si comencéssim a escoltar, arribarien a adonar-se que, de fet, estàvem escoltant.

finals de setembre comença la tardor

Així com hi ha algunes pobres persones que, d'una manera o altra, s'han convertit en addictes a la pornografia a través d'internet, un nombre terrorífic de nord-americans busquen alleujament de les seves vides diàries incompletes i frustrants en la fantasia nacionalista – i després s'hi queden enganxats. Ja fa anys que passa. El seu somni particular no conté sexe ni plaer, ni tan sols camps preciosos o onades de l'oceà – és un somni ple de sang que raja de les ferides dels enemics de la nació. I així com l'home heterosexual addicte a la pornografia s'identifica amb, i es recrea en, l'exhibició del mascle triomfant i despullat en l'escena pornogràfica, l'addicte al nacionalisme s'identifica amb el soldat, amb el que tira les bombes i, sobretot, amb el president. El final de la Guerra Freda va ser un moment d'angoixa per a l'addicte al nacionalisme nord-americà. Els privilegis de la pornografia van ser sobtadament eliminats. Els líders soviètics aparentment implacables, eternament asseguts en filera darrere d'aquelles taules rígides, van desaparèixer de les pantalles de televisió, juntament amb els exèrcits espellifats i mal equipats de les "guerrilles marxistes" en diversos països del món. De manera que, així com els exalcohòlics (com el President Bush) se senten descol·locats, o encara pitjor, per la desaparició sobtada de la substància que necessiten, els addictes al nacionalisme, als anys noranta, van experimentar una seriosa depressió, per no dir desesperació. Però el 2001, l'e-

mergència dels “terroristes” finalment els va alleujar. De fet, “els terroristes” eren encara millor, ja que els russos mai no havien atacat realment els Estats Units, i les seves declaracions mai no havien expressat una aversió visceral envers nosaltres.

Una de les peculiaritats de la pornografia heterosexual dirigida als homes és que es dona molta quota de pantalla al penis, i una de les peculiaritats de la fantasia nacionalista és que una bona part del somni es concentra en la magnificència de l'ésser nacional mentre es reparteixen els cops, i en canvi es dedica molt poca curiositat, de fet, a les característiques de la víctima/enemic sagnant. La càmera mental enfoca les nobles intencions i els plans del botxí, mentre la víctima, que teòricament havia estat perillosa en el seu moment, ofereix la seva sang i plora però no posseeix, aparentment, cap intenció, pensament o sentiment.

Les personalitats del segle XVIII que van donar llum a la teoria de la democràcia moderna, per no parlar dels antics grecs, tenien una altra cosa al cap. Potser és una ingenuïtat per part meua pensar això, però crec que s'imaginaven que els ciutadans viurien i votarien segons una consideració racional dels seus propis interessos i conviccions. Em penso que creien que un discurs polític havia de convèncer el seu públic d'un cert punt de vista – persuadir-lo a través d'un domini racional de les proves i de la lògica. Posar una droga a la beguda d'algú, estabornir-lo i

portar-lo a casa no és una forma de seducció, i paraitzar el cervell d'una persona amb la fantasia – tant si és injectada amb una agulla a través del crani com abocada dins de l'orella mitjançant la paraula dita – no és una forma d'argumentació racional, ni la base d'allò que aquells teòrics haurien anomenat “democràcia”.

Respecte gairebé tots els temes realment importants i seriosos, però sobretot respecte com és la vida en els altres països i quins efectes pot tenir la política exterior nord-americana en aquests països, el ciutadà nord-americà s'està ofegant en una mena de mel de mentides, i la veritat, per a la majoria de gent, és totalment fora del seu abast. Les fantasies són al seu abast, i els somnis són al seu abast, però la veritat no és al seu abast. El vot del ciutadà nord-americà per un candidat concret pot perfectament comportar el patiment i la destrucció per a milers de persones en algun país llunyà a l'altra banda del món, però el ciutadà que ha emès el seu vot no té ni idea que això pot ser precisament així.

Si el Polític A té la intenció de pujar els impostos però promet que els baixarà, i el Polític B té la intenció de baixar els impostos però promet que els pujarà, el ciutadà pot votar perfectament al seu col·legi electoral, però està votant en un estat d'ignorància tal que es fa ridícul dir que el seu vot és un exemple de “democràcia”. Encara és menys democràcia si entra al col·legi amb una mirada al·lucinada, emetent el seu vot, segons creu, pel candidat que repre-

senta els elfs i no pel candidat que representa els sàtirs, perquè creu que els elfs li donaran caramels i que els sàtirs són lletjos i potser se'l voldran menjar. La “democràcia” no té cap sentit – votar no té cap sentit – si els ciutadans que voten no saben quin és el sentit del seu propi vot.

Sí, els ciutadans tenen un gran poder a les mans. Sí, el vot de cada ciutadà tindrà conseqüències. Però si el ciutadà no té ni idea de quines poden ser aquestes conseqüències, aquest poder no és altra cosa que alarmant. Díficilment ens pot semblar un dret admirable. És colpidor recordar fins a quin punt admiràvem el nostre sistema polític quan érem nens, fins a quin punt l'admirava tothom que coneixíem, precisament pel poder que atorgava al ciutadà. Però el nostre orgull es basava en la idea que el ciutadà estava al cas de tot plegat.

Dir falsedats agradables a una persona cega en un entorn perillós no és, en última instància, una acció massa útil ni amable, i es podria dir que això és el que els diaris, les cadenes de televisió i els polítics, per diverses raons, han estat fent amb tots nosaltres. Els diaris i les televisions són empreses comercials l'objectiu de les quals és bàsicament aconseguir públics molt amplis a base de divertir i d'agradar. Els polítics també intenten agradar – esperen guanyar les eleccions a base d'explicar al públic històries que l'afalaguin. Ni el periodista comercial ni el candidat polític volen, en última instància, perdre el favor dels seus espectadors – potencial-

ment capaços de posar-se a la defensiva i autoprotegir-se – revelant-los que els seus mites tan estimats es basen en mentides, per més que a llarg termini aquest coneixement podria ser imprescindible per a la supervivència de l'espectador. El benestar del públic a llarg termini no és de l'interès de qui es dedica a entretenir-lo.

Un grup d'individus drogats, semi-conscients, són una presa fàcil per a qui sigui que els està drogant – i no poden constituir una comunitat democràtica. Si gairebé tot el que senten són mentides, i gairebé tot el que saben són mentides, és evident que no estan en condicions de fer una elecció racional. I els nord-americans que no van a les biblioteques a buscar versions independents dels esdeveniments històrics i que senten repetidament per part del candidat republicà (que s'ho creu) i del candidat demòcrata (que menteix conscientment) que la Guerra del Vietnam va ser una lluita noble per part dels Estats Units, no poden pensar racionalment sobre la Guerra del Vietnam ni sobre el caràcter del seu propi país. I si la gent sent que el candidat demòcrata i el candidat republicà i tothom que parla i tothom que els envolta diuen que “els terroristes” van atacar els Estats Units el 2001 perquè estan “plens d'odi” sense cap raó, no poden pensar racionalment en les coses que estan passant al món, i no es pot dir que estiguin participant en una cosa anomenada “democràcia” en cap sentit que tingui res a veure amb el que havien imaginat els pensadors del segle XVIII.

Els demòcrates s'afegeixen als republicans a l'hora de donar mentides a la gent i d'alimentar la seva addicció a la fantasia, malgrat el fet que alguns demòcrates en concret esperen tornar a la via de la veritat un cop aquest recurs a l'engany hagi aplanat el camí cap al seu èxit polític. Però aquest joc és perillós. Cada mentida que dius de manera convincent augmenta la confiança de qui se la creu en el sentit que la seva visió actual de la vida és correcta, i per tant serà molt més difícil, en algun

moment del futur, persuadir aquesta persona que la seva visió és errònia. I si les circumstàncies canvien, i el mentider vol tirar enrere la seva mentida, ja no ho pot fer sense córrer el risc que tothom sàpiga que abans estava mentint. Les mentides destrossen la persona que se les creu, perquè el treuen fora de la realitat, i destrossen la persona que les diu, perquè a partir de llavors està obligada a actuar com si allò que abans estava segur que era veritat, de cop i volta, s'hagués tornat fals. ■

Traducció de l'anglès de Carlota Subirós.

Aquest text va ser publicat a "Final Edition", número únic de la revista editada per Wallace Shawn, que també conté una entrevista de Shawn amb Noam Chomsky i textos de Jonathan Schell, Mark Strand i Deborah Eisenberg.